

S P R A W O Z D A N I A

Carl Feckes, *Die Lehre vom christlichen Wollkommenheitsstreben*², Freiburg 1953, s. X + 475.

W języku niemieckim ukazała się nowa książka o ascetyce i mistyce. Autor jednak nie przyjmuje na ogół używanej nazwy, lecz w samym tytule mówi o chrześcijańskim dążeniu do doskonałości. Na podkreślenie zasługują niektóre punkty powyższego podręcznika. Autor podjął pewną sugestię Jürgensmeiera, który swą naukę ascetyczną i mistyczną oparł na prawdzie o ciele mistycznym. Feckes raczej bierze za punkt wyjścia prawdę, która również łączy się z Kościołem jako ciałem mistycznym, a mianowicie życie sakramentalne. Równocześnie uwzględnia on w dość szerokiej mierze „współczesne dążności życia pobożnego“.

Punktem wyjścia jest dla autora życie chrześcijanina, oparte o chrzest, a więc jest to życie sakramentalne; i temu poświęca on pierwszy rozdział, w którym traktuje o źródle „chrześcijańskiej egzystencji“.

Na uwagę zasługuje również sformułowanie przez autora celu nadprzyrodzonej dążności chrześcijańskiej, któremu to zagadnieniu poświęca drugi rozdział I części. Omawiając w paragrafie 1 ideał doskonałości chrześcijańskiej, nie bierze on za punkt wyjścia, jak to widzimy w różnych sformułowaniach, np. u O. Gmurowskiego czy u Garrigou-Lagrange, idei miłości Bożej, lecz jako ten ideał podaje kolejno: upodobnienie się do Boga, naśladowanie Chrystusa, miłość, spełnienie woli Bożej. Specjalnie omawia również obowiązek dążenia do doskonałości. W częściach II, III i IV znajdujemy tradycyjny podział na trzy etapy życia duchowego. Jednakowoż cośkolwiek odmienne jest ujęcie jego przez autora. Część II nosi tytuł „Umieranie starego grzesznego człowieka“, cz. III — „Wzrost nowego człowieka w Chrystusie“, wreszcie IV — „Doskonałość a raczej udoskonalenie się chrześcijanina“.

Obok tematów poruszanych w podręcznikach ascetyki i mistyki zasługują na uwagę niektóre punkty omawiane przez autora, których się raczej w tego rodzaju podręcznikach nie uwzględnia, np.: misterium kościelnego sądu pokutnego (s. 136—46), kierownictwo duchowe (s. 168—75).

W cz. III omawiającej wzrost nowego człowieka w Chrystusie, na uwagę zasługuje, zgodne zresztą z brzmieniem tytułu, podkreślenie roli Chrystusa w tymże wzroście. Wskazują na to po-

szczególne rozdziały, względnie punkty danych rozdziałów, np. rozdział 1: Eucharystia jako sakrament przekształcenia w Chrystusa“ (s. 224—33); rozdział 2, paragraf 1: „Jezus Chrystus jako modlący się“. Autor omawiając tutaj modlitwę i pogłębienie życia duchowego chrześcijanina przez obcowanie z Bogiem na modlitwie jako punkt wyjścia bierze życie modlitwy Chrystusa.

Autor uwzględnia również specjalnie naukę o Ciele Mistycznym, o ile ma ona znaczenie dla rozwoju duchowego. Omawia więc specjalnie: „Wzrost chrześcijanina jako członka społeczności“ podkreślając tutaj specjalnie Eucharystię jako sakrament wspólnoty chrześcijańskiej, następnie powszechną miłość bliźniego. Osobno omawia przy końcu tejże trzeciej części zadania apostołskie chrześcijanina.

W IV części poświęconej doskonałości chrześcijanina, a raczej może należałoby przetłumaczyć „pełni chrześcijanina“ (*Die Vollendung des Christen*), autor omawia najpierw doskonałą miłość ku Bogu; i tutaj znowu jako punkt wyjścia bierze miłość ku Bogu w życiu i w nauce Jezusa. Drugi i ostatni rozdział poświęcony jest łaskom mistycznym. Jako istotę mistycznego życia autor podaje doświadczalne przeżycie Boga (*Das Innenwerden Gottes*).

Ks. A. Słomkowski

Karl Rahner, *Schriften zur Theologie*, Bd III (t. I s. 414; II — 399; III — 472), Einsiedeln Zürich Köln 1956, Denziger Verlag.

Trzy tomy Rahnera zawierają szereg artykułów, na które warto zwrócić uwagę czytelnika polskiego. Trudno bowiem sądząc z tytułu dzieła zorientować się, jakie zagadnienia autor opracowuje. Większość artykułów zawartych w tych trzech tomach była już ogłoszona w różnych czasopismach. Słusznie postąpił jednak autor wydając je zbiorowo, gdyż niełatwo znaleźć je w owych czasopismach, a jak wiadomo Rahner podchodzi do zagadnień twórczo i nasuwa szereg refleksji, względnie zmusza do nowego przemyślenia.

Nieemożliwe jest omówić szczegółowo każdy artykuł, ale sądzę, że samo podanie tytułów będzie pożyteczne.

Tom I obejmuje artykuły ściśle dogmatyczne i rozpoczyna się próbą stworzenia nowego podziału w teologii dogmatycznej. (*über den Versuch eines Aufrisses einer Dogmatik*, s. 9—48). Zarys dogmatyki dany przez autora jest niewątpliwie ciekawy, jest jednak bardzo wątpliwe, by się przyjął. Następny artykuł omawia zagadnienie rozwoju dogmatów (*Zur Frage der Dogmenentwicklung*, s. 49—90). Dalsze poświęcone są problemowi Boga